Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

8. september 2022*

[3. oktoobri 2022. aasta kohtumäärusega parandatud tekst]

Eelotsusetaotlus – Määrus (EÜ) nr 1370/2007 – Avaliku reisijateveoteenuse osutamine raudteel ja maanteel – Teatud reisijatekategooriate tasuta vedamise kohustuse kehtestamine üldeeskirjadega – Pädeva asutuse kohustus maksta ettevõtjatele avaliku teenindamise hüvitist – Arvutusmeetod

Kohtuasjas C-614/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tallinna Halduskohtu (Eesti) 18. novembri 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 18. novembril 2020, menetluses

Lux Express Estonia AS

versus

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president A. Arabadjiev (ettekandja), kohtunikud P. G. Xuereb ja A. Kumin,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Lux Express Estonia AS, esindajad: vandeadvokaadid C. Ginter, K. Härginen ja A. Jõks,

– Eesti valitsus, esindaja: N. Grünberg,

– Euroopa Komisjon, esindajad: K. Toomus ja C. Vrignon,

olles 10. märtsi 2022. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

* Kohtumenetluse keel: eesti.

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada ELTL artiklit 108 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2007. aasta määruse (EÜ) nr 1370/2007, mis käsitleb avaliku reisijateveoteenuse osutamist raudteel ja maanteel ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 1191/69 ja (EMÜ) nr 1107/70 (ELT 2007, L 315, lk 1) (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. detsembri 2016. aasta määrusega (EL) 2016/2338 (ELT 2016, L 354, lk 22)) (edaspidi „määrus nr 1370/2007“), artikli 2 punkti e, artikli 3 lõikeid 2 ja 3 ning artikli 4 lõike 1 punkti b alapunkti i.

2 Taotlus on esitatud Lux Express Estonia ASi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (Eesti) vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab viimase keeldumist hüvitada kahju, mis sellele äriühingule on väidetavalt tekkinud seetõttu, et ta on täitnud Eesti õiguses ette nähtud kohustust vedada teatud kategooriasse kuuluvaid sõitjaid tasuta ja ilma Eesti riigilt hüvitist saamata.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Otsus 65/271/EMÜ

3 Nõukogu 13. mai 1965. aasta otsuse 65/271/EMÜ teatavate raudtee-, maantee- ja siseveetranspordi valdkonnas konkurentsi mõjutavate sätete ühtlustamise kohta (EÜT 1965, 88, lk 1500) esimene kuni kolmas põhjendus olid sõnastatud järgmiselt:

„ühise transpordipoliitika üks eesmärke peaks olema kõrvaldada erinevused, mis võivad oluliselt moonutada konkurentsitingimusi transpordi valdkonnas […];

erinevused ilmnevad eelkõige maksustamise, transpordi valdkonda riikide sekkumise ja sotsiaalkavade osas;

seetõttu tuleb võtta meetmeid:

[…]

– seoses riikide sekkumisega transpordi valdkonda: avaliku teenindamise kohustuste vähendamiseks võimalikult suures ulatuses, õiglase hüvitise maksmiseks kulude eest, mis tulenevad kehtima jäävatest kohustustest ja sotsiaalkaalutlustel kohaldatavatest soodushindadest, raudtee-ettevõtjate raamatupidamisarvestuse standardiseerimiseks, nende ettevõtjate rahalise sõltumatuse saavutamiseks ja transpordile kohaldatava abikava määratlemiseks, võttes arvesse selle sektori erisusi,

[…]“.

[Siin ja edaspidi on otsust 65/271 tsiteeritud mitteametlikus tõlkes.]

4 Otsuse artiklis 6 oli sätestatud:

„Alates 1. juulist 1967 tuleb kulude eest, mis tulenevad transpordiettevõtjatele sellest, et reisijateveole kohaldatakse veohindu ja -tingimusi, mille liikmesriik on kehtestanud ühe või mitme konkreetse sotsiaalse kategooria huvides, maksta ühiste meetodite kohaselt kindlaks määratavat hüvitist.“

Määrus (EMÜ) nr 1191/69

5 Nõukogu 26. juuni 1969. aasta määruse (EMÜ) nr 1191/69 raudtee-, maantee- ja siseveetranspordis osutatavate avalike teenuste kontseptsioonist tulenevaid kohustusi puudutavate liikmesriikidepoolsete meetmete kohta (EÜT 1969, L 156, lk 1; ELT eriväljaanne 07/01, lk 19) esimeses kuni kolmandas ja kolmeteistkümnendas põhjenduses oli märgitud:

„ühise transpordipoliitika üks eesmärke on kõrvaldada erinevused, mis võivad tekitada olulisi moonutusi konkurentsitingimustes, mis tulenevad liikmesriikide poolt vedajatele pandud avalike teenuste kontseptsioonist;

seetõttu on vaja lõpetada käesolevas määruses määratletud avalike teenuste osutamise kohustused; teatavatel juhtudel on veoteenuste piisava pakkumise tagamiseks siiski oluline kõnealused kohustused säilitada; veoteenuste piisavuse hindamisel tuleb silmas pidada transpordisektori pakkumist ja nõudmist ning ühenduse vajadusi;

kõnealuseid lõpetamismeetmeid ei kohaldata reisijateveoga tegelevate ettevõtjate veohindade ja -tingimuste suhtes, mis on kehtestatud ühe või mitme teatava kategooria isikute huvides;

[…]

peale selle nähakse [otsuse 65/271] artikliga 6 ette, et liikmesriigid peavad hüvitama finantskohustused, mis tekivad reisijateveoga tegelevatele ettevõtjatele ühe või mitme teatava kategooria isikute huvides kehtestatud veohindade ja -tingimuste tõttu […]“.

6 Määruse artiklis 1 oli ette nähtud:

„1. Liikmesriigid lõpetavad kõik raudtee-, maantee- ja siseveetranspordis kehtivad kohustused, mis tulenevad käesolevas määruses määratletud avalike teenuste kontseptsioonist.

2. Sellest hoolimata võib need kohustused säilitada niivõrd, kuivõrd need on olulised piisava veoteenuste pakkumise tagamiseks.

3. Lõiget 1 ei kohaldata reisijateveohindade ja -tingimuste suhtes, mis liikmesriigid on kehtestanud ühe või mitme teatava kategooria isikute huvides.

4. Finantskohustused, mis lasuvad vedajatel lõikes 2 nimetatud kohustuste säilitamise või lõikes 3 nimetatud veohindade ja -tingimuste kehtestamise tõttu, hüvitatakse käesolevas määruses ettenähtud korras.“

7 Määruse artikkel 9 oli sõnastatud järgmiselt:

„1. Hüvituse suurus seoses finantskohustustega, mis tekivad ettevõtjatele ühe või mitme teatava kategooria isikute huvides kehtestatud reisijateveohindade ja -tingimuste tõttu, määratakse kindlaks artiklites 11–13 ettenähtud ühise korra alusel.

2. Hüvitust hakatakse maksma alates 1. jaanuarist 1971.

[…]“.

Määrus nr 1370/2007

8 Määruse nr 1370/2007 põhjendused 2–4, 34 ja 35 on sõnastatud järgmiselt:

„(2) Asutamislepingu artikli 86 lõikega 2 sätestatakse, et ettevõtjad, kellele on antud üldist majandushuvi esindavate teenuste osutamine, alluvad asutamislepingu eeskirjadele, eriti konkurentsieeskirjadele niivõrd, kuivõrd nimetatud eeskirjade kohaldamine juriidiliselt ega faktiliselt ei takista nendele määratud eriülesannete täitmist.

(3) Asutamislepingu artikkel 73 on erisäte artikli 86 lõike 2 suhtes. Sellega kehtestatakse riigisiseses transpordis avaliku teenindamise kohustuste hüvitamisele kohaldatavad eeskirjad.

(4) Komisjoni 12. septembri 2001. aasta valge raamatu „Euroopa transpordipoliitika aastani 2010: aeg otsustada“ peamisteks eesmärkideks on tagada turvaline, tõhus ja kvaliteetne reisijateveoteenus reguleeritud konkurentsi abil, mis tagab samas ka avaliku reisijateveoteenuse läbipaistvuse ja tõhususe nii sotsiaalsest, keskkonnakaitselisest kui piirkondliku arengu aspektist lähtudes ning võimaldab pakkuda teatavatele reisijatekategooriatele, näiteks pensionäridele, teatavaid kindlaid sõidutariifide määrasid ning kaotada erinevused eri liikmesriikide transpordiettevõtjate vahel, mis võiksid konkurentsi oluliselt moonutada.

[…]

(34) Avaliku teenindamise hüvitis võib osutuda vajalikuks riigisisese reisijateveo sektoris, et teenust osutavad ettevõtjad toimiksid nende ülesannete täitmist võimaldavate põhimõtete alusel ja tingimuste kohaselt. Selline hüvitis võib teatud tingimustel olla vastavuses asutamislepingu artikliga 73. Esiteks tuleb kõnealust hüvitist anda selliste teenuste osutamise tagamiseks, mis on üldhuviteenused asutamislepingu tähenduses. Teiseks ei tohi see hüvitis põhjendamatute konkurentsimoonutuste vältimiseks ületada avaliku teenindamise kohustuse täitmise netokulusid, võttes arvesse sellest tulenevaid tulusid ja mõistlikku kasumit.

(35) Vastavalt käesoleva määruse sätetele pädevate asutuste poolt eraldatavad hüvitised võivad seega olla vabastatud asutamislepingu artikli 88 lõikega 3 sätestatud eelneva teatamise kohustusest.“

9 Määruse artiklis 1 on sätestatud:

„1. Käesoleva määruse eesmärgiks on määratleda, kuidas pädevad asutused võivad kooskõlas ühenduse õiguse eeskirjadega sekkuda avaliku reisijateveo valdkonda, et tagada üldhuviteenuste osutamine, mis oleksid muuhulgas mitmekesisemad, turvalisemad, parema kvaliteediga või odavamad kui üksnes turuseaduste poolt reguleeritud teenused.

Selleks sätestatakse käesoleva määrusega tingimused, mille kohaselt pädevad asutused hüvitavad transpordiettevõtjale, kellele nad avaliku teenindamise kohustuseks teevad või kellega lepingu sõlmivad, sellega kaasnevad kulud ja/või annavad neile avaliku teenindamise kohustuse eest ainuõigused.

2. Käesolevat määrust kohaldatakse riigisisestele ja rahvusvahelistele avalikele reisijateveoteenustele raudteel ja muudel rööbasteedel ning maanteel, välja arvatud teenuste puhul, mida osutatakse peamiselt nende ajaloolise huviväärsuse või turismiväärtuse tõttu. Liikmesriigid võivad käesolevat määrust kohaldada avalikule reisijateveole siseveeteedel ja riikide territoriaalvetes, ilma et see piiraks nõukogu 7. detsembri 1992. aasta määruse (EMÜ) nr 3577/92 (teenuste osutamise vabaduse põhimõtte kohaldamise kohta merevedudel liikmesriikides (merekabotaaž)) ([EÜT 1992, L 364, lk 7; ELT eriväljaanne 06/02, lk 10]) kohaldamist.

[…]“.

10 Määruse nr 1370/2007 artiklis 2 on sätestatud:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „avalik reisijatevedu“ – üldist majandushuvi pakkuvad reisijateveoteenused, mida osutatakse avalikkusele mittediskrimineerivalt ja pidevalt;

b) „pädev asutus“ – liikmesriigi või liikmesriikide mis tahes ametiasutus või ametiasutuste rühm, kelle pädevuses on sekkuda avaliku reisijateveo korraldamisse antud geograafilises piirkonnas, või mis tahes selleks volitatud asutus;

[…]

e) „avaliku teenindamise kohustus“ – pädeva asutuse määratletud või kindlaksmääratud nõue üldist huvi pakkuva avaliku reisijateveoteenuse osutamise tagamiseks, mida teenusepakkuja oma majanduslikest huvidest lähtuvalt ilma hüvituseta ei osutaks, või ei osutaks samas mahus või samadel tingimustel;

[…]

l) „üldeeskiri“ – meede, mida kohaldatakse diskrimineerimata kõikidele samalaadsetele reisijateveoteenustele pädeva asutuse vastutusalasse kuuluvas konkreetses territoriaalses piirkonnas;

[…]“.

11 Määruse artikli 2a lõikes 2 on ette nähtud:

„Avaliku teenindamise kohustuste kirjeldustega ja avaliku teenindamise kohustuste netofinantsmõju hüvitamisega:

a) saavutatakse ühistranspordipoliitika eesmärgid kulutõhusalt;

b) tagatakse ühistranspordipoliitikas kindlaks määratud nõuetele vastava avaliku reisijateveoteenuse osutamise rahaline jätkusuutlikkus pikema aja jooksul.“

12 Määruse artikkel 3 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kui pädev asutus otsustab valitud teenusepakkujale anda avaliku teenindamise kohustuste täitmise eest ainuõiguse ja/või määrata ükskõik millise hüvitise, peab ta seda tegema avaliku teenindamise lepingu raames.

2. Erandina lõikest 1 võib avaliku teenindamise kohustusi, mille eesmärgiks on maksimumtariifide kehtestamine kõikidele reisijatele või teatavatele reisijatekategooriatele, määratleda ka üldeeskirjadega. Vastavalt artiklite[s] 4 ja 6 ning lisas sätestatud põhimõtetele hüvitab pädev asutus avaliku teenuse osutajatele üldeeskirjadega kehtestatud tariifikohustuste täitmisest tulenevate kulude ja tulude positiivse või negatiivse finantsmõju sellisel viisil, mis väldib ülekompenseerimist. See ei piira pädevate asutuste õigust kaasata maksimumtariife kehtestavaid avaliku teenindamise kohustusi avaliku teenindamise lepingutesse.

3. Ilma et see piiraks asutamislepingu artiklite 73, 86, 87 ja 88 sätete kohaldamist, võivad liikmesriigid käesoleva määruse reguleerimisalast välja jätta avaliku teenindamise kohustuste täitmise rahalisi hüvitisi käsitlevad üldeeskirjad, millega kehtestatakse maksimumtariifid õpilastele, üliõpilastele, praktikantidele ja liikumispuudega isikutele. Nendest üldeeskirjadest tuleb teatada vastavalt asutamislepingu artiklile 88. Selline teatamine peab sisaldama täielikku teavet meetme ja eelkõige arvutamismeetodi üksikasjade kohta.“

13 Sama määruse artikli 4 lõikes 1 on sätestatud:

„Avaliku teenindamise lepingud ja üldeeskirjad:

[…]

b) kehtestavad enne viisil, mis on objektiivne ja läbipaistev:
   i) näitajad, mille põhjal hüvitis (kui seda makstakse) tuleb arvutada, ja
   ii) ainuõiguste korral nende laadi ja ulatuse selliselt, et välditakse ülekompenseerimist.

[…]“.

14 Määruse nr 1370/2007 artikli 6 lõikes 1 on ette nähtud:

„Sõltumata lepingu sõlmimise viisist, peavad kõik üldeeskirjaga või avaliku teenindamise lepinguga seotud hüvitised olema kooskõlas artikliga 4. Kõik mis tahes laadi hüvitised, mis on seotud avaliku teenindamise lepinguga, mida ei ole sõlmitud vastavalt artikli 5 lõikele 1, 3 või 3b, või mis on seotud üldeeskirjaga, peavad samuti olema kooskõlas lisa sätetega.“

15 Määruse artikli 9 lõikes 1 on sätestatud:

„Ühisturuga on kokkusobivad üksnes need avaliku teenindamise hüvitised, mida käesoleva määruse kohaselt makstakse avaliku reisijateveoteenuse osutamiseks või üldeeskirjadega kehtestatud tariifikohustuste täitmiseks. Need hüvitised on vabastatud asutamislepingu artikli 88 lõikega 3 sätestatud eelneva teatamise kohustusest.“

16 Määruse artikli 10 lõikes 1 on sätestatud:

„[Määrus nr 1191/69] tunnistatakse kehtetuks. […]“.

17 Määruse nr 1370/2007 lisa „Hüvitamisele kohaldatavad eeskirjad artikli 6 lõikes 1 osutatud juhtudel“ punktis 2 on ette nähtud:

„Hüvitis ei või ületada summat, mis vastab avaliku teenindamise kohustuse täitmisest tulenevalt avaliku teenuse osutaja kulude ja tulude suhtes avalduvale kogu positiivse või negatiivse finantsmõjuga võrdsele finantsmõjule. Nimetatud mõju hindamiseks võrreldakse avaliku teenindamise kohustuse täitmise olukorda selle olukorraga, mis oleks olnud juhul, kui seda kohustust ei täidetaks. […]“.

Eesti õigus

18 1. oktoobri 2015. aasta ühistranspordiseaduse (RT I 2015, 2) põhikohtuasjas kohaldatava redaktsiooni (edaspidi „ÜTS“) §-s 34 on sätestatud:

„Riigisisesel liinil tee-, vee- ja raudteeliikluses on vedaja kohustatud tasuta vedama last, kes ei ole käimasoleva õppeaasta 1. oktoobriks saanud seitsmeaastaseks, samuti last, kelle koolikohustuse täitmise alustamine on edasi lükatud, puudega kuni 16-aastast isikut, sügava puudega 16-aastast ja vanemat isikut, raske nägemispuudega isikut, sügava või raske nägemispuudega isiku saatjat või puudega isikut saatvat juht- või abikoera. Nimetatud kategooriate sõitjate tasuta vedu vedajale ei hüvitata.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

19 Eesti Buss OÜ ja Lux Express Estonia AS on eraõiguslikud ettevõtjad, kes osutavad Eestis kommertsliinivedu bussiga maanteel. Nad esitasid 5. juunil 2019 majandus- ja taristuministrile (Eesti) kahju hüvitamise avalduse kokku summas 537 219 eurot tulu eest, mis neil jäi 2018. aastal väidetavalt saamata ÜTS §-s 34 ette nähtud kohustuse tõttu vedada Eesti riigi sisesel kommertsliiniveol teatud kategooriatesse kuuluvaid sõitjaid tasuta, ilma selle eest riigilt hüvitist saamata.

20 Majandus- ja taristuminister jättis 10. juulil 2019 selle avalduse rahuldamata, sest ÜTS § 34 kohaselt sõitjate tasuta vedu vedajale ei hüvitata.

21 Eesti Buss ühines Lux Express Estoniaga ja kustutati äriregistrist 29. juulil 2019.

22 Lux Express Estonia esitas 12. augustil 2019 eelotsusetaotluse esitanud kohtule, st Tallinna Halduskohtule (Eesti) kaebuse, milles ta palus Eesti Vabariigilt välja mõista 851 960 eurot, mis vastab tulule, mis tema hinnangul jäi tal ÜTS § 34 tõttu perioodil 1. jaanuarist 2018 kuni

31. juulini 2019 saamata, ning lisaks viivise. Lux Express Estonia laiendas seda nõuet nii, et see hõlmab perioodil 1. jaanuarist 2016 kuni 31. jaanuarini 2020 väidetavalt saamata jäänud tulu summas 2 061 781 eurot, millele lisandub viivis.

23 Lux Express Estonia väitis eelkõige, et ÜTS §-s 34 ette nähtud kohustus on avaliku teenindamise kohustus määruse nr 1370/2007 artikli 2 punkti e tähenduses. Määruse artikli 1 lõikest 1 tuleneb aga, et liikmesriigid peavad avaliku teenindamise kohustustega kaasnevad kulud transpordiettevõtjatele hüvitama. Kuna ÜTS § 34 keelab sellise kohustuse täitmise eest tasu maksmise, siis on see norm määrusega vastuolus. Asjaolu, et Eesti Vabariik ei ole komisjoni sellest sättest määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõike 3 ja ELTL artikli 108 kohaselt varem teavitanud, ei välista hüvitise maksmist. Lux Express Estonia väitis samuti, et kui tuleks asuda seisukohale, et määrus nr 1370/2007 ei ole põhikohtuasjale kohaldatav, tuleks talle hüvitis välja mõista proportsionaalsuse põhimõtte ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklite 16, 17, 41 ja 51 alusel.

24 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium väitis, et määrus nr 1370/2007 ei ole põhikohtuasjale kohaldatav, kuna Lux Express Estonia ei ole pädeva asutusega sõlminud avaliku teenindamise lepingut, vaid teenindab kommertsliine. Lisaks võimaldab määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõige 3 jätta määruse kohaldamisalast välja olukorrad, kus üldeeskirjaga on kehtestatud maksimumtariifid teatud reisijatekategooriate suhtes. Pealegi, kui hüvitist ei maksta, siis ei tule sellest ka komisjoni teavitada. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium väitis samuti, et isegi kui ÜTS §-s 34 sätestatud kohustus on avaliku teenindamise kohustus viidatud määruse tähenduses, ei kohusta määrus vedajale hüvitist maksma. Ka EL toimimise lepingu sätted ei kohusta riigiabi andma. Lux Express Estonia poolt teenuste osutamine on majanduslikult tasuv ka ilma hüvitiseta.

25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et Lux Express Estonia teenindab liinilubade alusel kommertsbussiliine ega ole sõlminud avaliku teenindamise lepingut riigi ega kohaliku omavalitsuse asutustega. Sellele äriühingule ei maksta avalikest vahenditest hüvitisi nende teenuste korraldamise kulude katmiseks.

26 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on esiteks tekkinud kahtlus, kas põhikohtuasja asjaolusid reguleerib määrus nr 1370/2007. Sellega seoses märgib ta, et Lux Express Estonia osutab üldist majandushuvi pakkuvat reisijateveoteenust määruse artikli 2 punkti a tähenduses, sest erinevate Eesti linnade vahelise bussiliiniveo vastu on olemas avalik huvi ja sellega tagatakse inimestele liikumisvabadus. Neil asjaoludel tekib küsimus, kas juhul, kui määruse artikli 2 punkti b tähenduses pädev asutus ei ole transpordiettevõtjaga avaliku teenindamise lepingut sõlminud, kuid seadusega on riigisiseseid liinivedusid teostavatele vedajatele pandud kohustus vedada teatud reisijatekategooriaid tasuta, saab selle kohustuse kvalifitseerida „avaliku teenindamise kohustuseks“ määruse artikli 2 punkti e tähenduses.

27 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul saab ÜTSi käsitada üldeeskirjana määruse nr 1370/2007 artikli 2 punkti l ja artikli 3 lõike 2 tähenduses ning seega on määrus põhikohtuasjas kohaldatav. ÜTS §-s 34 on nimelt teatud reisijatekategooriatele ette nähtud maksimumtariif (tasuta vedu). Sellise maksimumtariifi kehtestamine üldeeskirjaga saab määruse artikli 3 lõike 2 kohaselt olla käsitatav avaliku teenindamise kohustuse panemisena. Lisaks teenib ÜTS §-ga 34 teatud reisijatekategooriatele tasuta sõiduõiguse kehtestamine määruse artikli 1 lõikes 1 nimetatud eesmärki, et neile reisijatele oleks teenuse saamine odavam. Pealegi ei ole tõenäoline, et oma majanduslikke huve silmas pidav ettevõtja pakuks ilma avaliku võimu sekkumiseta neile reisijatele tasuta vedu.

28 Juhul kui määrus nr 1370/2007 on põhikohtuasjale kohaldatav, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teiseks teada, kas liikmesriik võib välistada vedajale hüvitise maksmise avaliku teenindamise kohustusega kaasnevate kulude eest. Määruse artikli 3 lõike 2 teisest lausest tuleneb, et pädev asutus hüvitab üldeeskirjaga kehtestatud tariifikohustuse täitmise vedajale. Ka määruse artikli 1 lõike 1 teisest lõigust ja artikli 4 lõike 1 punkti b alapunktist i võib järeldada, et pädev asutus näeb avaliku teenindamise kohustuse panemisel vedajale ette hüvitise selle kohustuse täitmise eest. Viimati nimetatud sättes on siiski viidatud ka võimalusele jätta hüvitis maksmata.

29 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on kolmandaks tekkinud küsimus, kas määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõige 3 võimaldab jätta määruse kohaldamisalast välja lisaks avaliku teenindamise kohustuse täitmise rahalisi hüvitisi käsitlevatele üldeeskirjadele, millega kehtestatakse maksimumtariifid õpilastele, üliõpilastele, praktikantidele ja liikumispuudega isikutele, ka sellised üldeeskirjad, mis on suunatud maksimumtariifide kehtestamisele teistele reisijatekategooriatele kui need, mida on viidatud normis nimetatud – nagu eelkooliealised lapsed, puudega kuni 16-aastased isikud, sügava puudega 16-aastased ja vanemad isikud, raske nägemispuudega isikud, sügava või raske nägemispuudega isiku saatjad ja puudega isikut saatvad juht- või abikoerad, keda on nimetatud ÜTS §-s 34. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on ka küsimus, kas olukordades, milles maksimumtariife kehtestavad üldeeskirjad ei näe ette hüvitise maksmist vedajatele, kellele on pandud avaliku teenindamise kohustus, kehtib määruse artikli 3 lõikes 3 ja ELTL artiklis 108 sätestatud teavitamiskohustus, kuivõrd sellistes olukordades puudub riigiabi andmise oht.

30 Juhul kui Euroopa Kohus leiab, et määrus nr 1370/2007 ei ole põhikohtuasjas kohaldatav, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus neljandaks teada, kas kohustus maksta transpordiettevõtjatele hüvitist ÜTS §-s 34 ette nähtud kohustuse täitmise eest tuleneb mõnest teisest liidu õigusaktist, näiteks hartast.

31 Juhuks, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustab Lux Express Estoniale sellise hüvitise välja mõista, palub see kohus viiendaks selgitada, milliste tingimustega peab hüvitise suuruse kindlaksmääramisel arvestama, et hüvitis ei läheks vastuollu riigiabi reeglitega. See kohus leiab, et kuna Lux Express Estonia on piletihinna määramisel vaba ja Eesti-sisestel liinidel ei ole suurt konkurentsi, siis ei pruugi saamata jäänud piletitulu olla adekvaatne näitaja ÜTS §-s 34 ette nähtud kohustuse täitmise kulu arvutamisel. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas ta võib ülekompenseerimise vältimiseks hüvitise arvutamisel analoogia korras lähtuda määruse nr 1370/2007 lisas sisalduvatest normidest, isegi juhul, kui see määrus ei ole põhikohtuasjas kohaldatav.

32 Neil asjaoludel otsustas Tallinna Halduskohus menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas juhtumit, kus ärilistel alustel reisijate riigisisest liinivedu tee-, vee- ja raudteeliikluses teostavatele kõikidele eraõiguslikele ettevõtjatele pannakse seadusega ühetaoline kohustus vedada teatud kategooriasse kuuluvaid reisijaid (eelkooliealist last, puudega kuni 16-aastast isikut, sügava puudega 16-aastast ja vanemat isikut, raske nägemispuudega isikut, sügava või raske nägemispuudega isiku saatjat, puudega isikut saatvat juht- või abikoera) tasuta, tuleb käsitleda avaliku teenindamise kohustuse panemisena [määruse nr 1370/2007] artikli 2 punkti e ja artikli 3 lõike 2 tähenduses?

2. Kui tegemist on avaliku teenindamise kohustusega määruse nr 1370/2007 tähenduses, siis kas liikmesriigil on määruse nr 1370/2007 artikli 4 lõike 1 punkti b alapunkti i alusel õigus siseriikliku seadusega välistada vedajale sellise kohustuse täitmise eest hüvitise maksmine?

   Kui liikmesriigil on õigus välistada vedajale hüvitise maksmine, siis millistel tingimustel võib seda teha?

3. Kas määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõige 3 võimaldab jätta määruse kohaldamisalast välja ka sellised üldeeskirjad, mis on suunatud teistele reisijatekategooriatele ette nähtud maksimumtariifide kehtestamisele kui viidatud normis nimetatud?

   Kas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 järgne Euroopa Komisjoni teavitamise kohustus on ka juhul, kui maksimumtariife kehtestavad üldeeskirjad ei näe ette vedajale hüvitise maksmist?

4. Kui praegusele juhtumile ei kohaldu määrus nr 1370/2007, siis kas hüvitise väljamõistmiseks võib tulla alus mõnest teisest Euroopa Liidu õigusaktist (näiteks […] hartast)?

5. Millistele tingimustele peab vedaja kasuks väljamõistetav hüvitis vastama, et see oleks kooskõlas riigiabi reeglitega?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

33 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse nr 1370/2007 artikli 2 punkti e tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud mõistega „avaliku teenindamise kohustus“ on hõlmatud asjaomase liikmesriigi territooriumil reisijate liinivedu tee-, vee- ja raudteeliikluses teostavatele ettevõtjatele ÜTS §-ga 34 pandud kohustus vedada teatud reisijatekategooriaid, eeskätt eelkooliealisi lapsi ja teatud kategooriatesse kuuluvaid puudega isikuid, tasuta ja ilma riigilt hüvitist saamata.

34 Väärib meeldetuletamist, et määruse nr 1370/2007 artikli 1 lõike 1 esimese lõigu kohaselt on määruse eesmärk määratleda, kuidas pädevad asutused võivad kooskõlas liidu õiguse eeskirjadega sekkuda avaliku reisijateveo valdkonda, et tagada üldhuviteenuste osutamine, mis oleksid muu hulgas mitmekesisemad, turvalisemad, parema kvaliteediga või odavamad kui üksnes turuseaduste poolt reguleeritud teenused. Lisaks tuleneb määruse artikli 1 lõikest 2, et seda kohaldatakse riigisisestele ja rahvusvahelistele avalikele reisijateveoteenustele raudteel ja muudel rööbasteedel ning maanteel, välja arvatud teenuste puhul, mida osutatakse peamiselt nende ajaloolise huviväärsuse või turismiväärtuse tõttu. Määruse kohaldamisalast on välja jäetud avalik reisijatevedu veeliikluses. Liikmesriigid võivad siiski määrust ka sellele veoliigile kohaldada. Euroopa Kohtule esitatud andmetest ei nähtu, et Eesti Vabariik oleks seda võimalust kasutanud.

35 Määruse nr 1370/2007 artikli 2 punktis e on mõiste „avaliku teenindamise kohustus“ määratletud kui „pädeva asutuse määratletud või kindlaksmääratud nõue üldist huvi pakkuva avaliku reisijateveoteenuse osutamise tagamiseks, mida teenusepakkuja oma majanduslikest huvidest lähtuvalt ilma hüvituseta ei osutaks, või ei osutaks samas mahus või samadel tingimustel“.

36 Määruse nr 1370/2007 artikli 2 punkti b kohaselt on „pädev asutus“ selle määruse tähenduses „liikmesriigi või liikmesriikide mis tahes ametiasutus või ametiasutuste rühm, kelle pädevuses on sekkuda avaliku reisijateveo korraldamisse antud geograafilises piirkonnas, või mis tahes selleks volitatud asutus“.

37 Lisaks ilmneb määruse artiklist 3, et avaliku teenindamise kohustused võivad tuleneda kas avaliku teenindamise lepingust või määruse artikli 2 punkti l tähenduses üldeeskirjast, st meetmest, mida kohaldatakse diskrimineerimata kõikidele samalaadsetele reisijateveoteenustele teatud piirkonnas.

38 Käesoleval juhul peab eelotsusetaotluse esitanud kohus, kellel on ainsana pädevus faktilisi asjaolusid hinnata, kindlaks tegema, kas ÜTS §-s 34 ette nähtud kohustus vastab määruse nr 1370/2007 artikli 2 punktis e sätestatud tingimustele.

39 Samas nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevatest andmetest kõigepealt, et see kohustus tuleneb õigusnormist. Järelikult on võimalik asuda seisukohale, et esiteks on selle kohustuse määratlenud või kindlaks määranud liikmesriigi ametiasutus, kelle pädevuses on sekkuda avaliku reisijateveo korraldamisse, ehk seega „pädev asutus“ määruse nr 1370/2007 artikli 2 punktide b ja e tähenduses, ning teiseks on see kohustus kehtestatud „üldeeskirjaga“ määruse artikli 2 punkti l tähenduses.

40 Seejärel tuleneb ÜTS §-st 34, et Eesti-sisesel liinil tee-, vee- ja raudteeliikluses on vedaja kohustatud tasuta vedama teatud reisijatekategooriaid, eeskätt eelkooliealisi lapsi ja teatud kategooriatesse kuuluvaid puudega isikuid. Eesti valitsus täpsustab oma kirjalikes seisukohtades, et nimetatud sättes ette nähtud kohustuse kehtestamise eesmärk on võimaldada väikelastega peredel ja puudega isikutel ühistransporti kasutada, muutes selle nende jaoks soodsamaks ja kättesaadavamaks. ÜTS §-s 34 väljendub nimelt Eesti ühiskonna eriline hool nende isikute suhtes.

41 See eesmärk kuulub aga komisjoni 12. septembri 2001. aasta valge raamatu peamiste eesmärkide hulka, millele on määruse nr 1370/2007 põhjenduses 4 konkreetselt viidatud ja mille seas on eesmärk pakkuda teatud reisijatekategooriatele, näiteks pensionäridele, teatud kindlaid sõidutariifide määrasid. ÜTS §-s 34 ette nähtud kohustus näib seega olevat määratletud eesmärgiga tagada reisijatevedu üldhuviteenusena.

42 Lõpuks täpsustab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et on vähetõenäoline, et oma majanduslikke huve silmas pidav ettevõtja võtaks endale selle kohustuse ilma hüvitist saamata.

43 [Parandatud 3. oktoobri 2022. aasta kohtumäärusega] Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt kõikide asjakohaste andmete põhjal antavast lõplikust hinnangust ei selgu vastupidist, siis kuna ÜTS §-ga 34 on igale riigisisest reisijate liinivedu tee- ja raudteeliikluses teostavale ettevõtjale kehtestatud kohustus tasuta vedada teatud reisijatekategooriaid, eeskätt eelkooliealisi lapsi ja teatud kategooriatesse kuuluvaid puudega isikuid, on selles sättes ette nähtud „avaliku teenindamise kohustus“ määruse nr 1370/2007 artikli 2 punkti e tähenduses.

44 Seda kaalutlust ei lükka ümber Eesti valitsuse argument, et see määrus ei ole kohaldatav liinivedude suhtes väljaspool avaliku teenindamise lepinguid.

45 Nimelt piisab, kui esiteks märkida, et määruse nr 1370/2007 artikli 1 lõike 1 teine lõik ei tee avaliku teenindamise kohustustel vahet selle põhjal, kuidas need kindlaks määratakse.

46 Teiseks, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 37, ilmneb määruse nr 1370/2007 artiklist 3, et määrus on kohaldatav nii avaliku teenindamise lepingus ette nähtud kui ka üldeeskirjadega kehtestatud avaliku teenindamise kohustuste suhtes. Artikli 3 lõikes 2 on isegi sõnaselgelt nimetatud üldeeskirjades ette nähtud riigisiseseid meetmeid, millega kehtestatakse maksimumtariifid teatud reisijatekategooriatele. Need meetmed hõlmavad kohustust vedada reisijaid tasuta, nagu see on ette nähtud ÜTS §-s 34.

47 Eespool esitatud kaalutlusi silmas pidades tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 1370/2007 artikli 2 punkti e tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud mõistega „avaliku teenindamise kohustus“ on hõlmatud asjaomase liikmesriigi territooriumil avaliku teenusena tee- ja raudteeliikluses liinivedu teostavatele ettevõtjatele riigisisese õigusnormiga pandud kohustus vedada teatud reisijatekategooriaid, eeskätt eelkooliealisi lapsi ja teatud kategooriatesse kuuluvaid puudega isikuid, tasuta ja ilma riigilt hüvitist saamata.

Teine küsimus

48 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus esimesele küsimusele jaatava vastuse andmise korral esiteks sisuliselt selgitada, kas määruse nr 1370/2007 artikli 4 lõike 1 punkti b alapunkti i tuleb tõlgendada nii, et see lubab pädevatel asutustel välistada liikmesriigi territooriumil avaliku teenusena tee- ja raudteeliikluses liinivedu teostavatele ettevõtjatele avaliku teenindamise kohustuse täitmisega kaasnevate kulude hüvitamise. Kui asutustel on õigus välistada sellise hüvitise maksmine, siis palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul teiseks selgitada, millistel tingimustel nad võivad seda õigust kasutada.

49 Eelotsusetaotluse põhjendustest nähtub, et selle küsimuse esimene osa põhineb eeldusel, et määrusega nr 1370/2007 on pädevatele asutustele pandud kohustus hüvitada avaliku teenindamise kohustustega kaasnevad kulud.

50 Eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarviliku vastuse andmiseks tuleb kõigepealt kontrollida selle eelduse paikapidavust.

51 Sellega seoses on määruse artikli 3 lõikes 1 ette nähtud, et kui pädev asutus otsustab valitud teenusepakkujale anda avaliku teenindamise kohustuste täitmise eest ainuõiguse ja/või määrata ükskõik millise hüvitise, peab ta seda tegema avaliku teenindamise lepingu raames.

52 Selle sättega on niisiis kehtestatud põhimõte, et avaliku teenindamise kohustused ja nendega seotud hüvitised tuleb kindlaks määrata avaliku teenindamise lepingus.

53 Erandina sellest sättest on määruse artikli 3 lõike 2 esimese lause kohaselt lubatud üldeeskirjadega kindlaks määrata avaliku teenindamise kohustused, mille eesmärk on maksimumtariifide kehtestamine kõikidele reisijatele või teatud reisijatekategooriatele.

54 Määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõike 2 teise lause kohaselt hüvitab pädev asutus avaliku teenuse osutajatele üldeeskirjadega kehtestatud tariifikohustuste täitmisest tulenevate kulude ja tulude positiivse või negatiivse finantsmõju sellisel viisil, mis väldib ülekompenseerimist. Hüvitist tuleb maksta vastavalt määruse artiklites 4 ja 6 ning lisas sätestatud põhimõtetele.

55 Kohustava sõnastuse „hüvitab pädev asutus“ kasutamisest ilmneb, et selles sättes ei ole pädevatele asutustele ette nähtud mitte pelk õigus, vaid kohustus.

56 Sellist tõlgendust kinnitab kõnealuse sätte kontekst. Määruse nr 1370/2007 artikli 1 lõike 1 teises lõigus on viidatud „tingimus[tele], mille kohaselt pädevad asutused hüvitavad transpordiettevõtjale, kellele nad avaliku teenindamise kohustuseks teevad […], sellega kaasnevad kulud“. Määruse artikli 2a lõige 2 käsitleb avaliku teenindamise kohustuste kirjeldusi ja „netofinantsmõju hüvitamis[t]“.

57 Lisaks nähtub seda valdkonda reguleerivate liidu õigusnormide arengust, et kohustus hüvitada avaliku teenindamise kohustustega kaasnevad kulud pärineb juba otsusest 65/271, mille artiklis 6 oli sätestatud, et alates 1. juulist 1967 tuleb kulude eest, mis tulenevad vedajatele sellest, et reisijateveole kohaldatakse veohindu ja -tingimusi, mille liikmesriik on kehtestanud ühe või mitme konkreetse sotsiaalse kategooria huvides, maksta ühiste meetodite kohaselt kindlaks määratavat hüvitist.

58 See kohustus võeti seejärel sisuliselt üle määruse nr 1191/69 – mis tunnistati kehtetuks ja asendati määrusega nr 1370/2007 – artikli 1 lõikesse 4.

59 On tõsi, et esimese sätte sisu muudeti nõukogu 20. juuni 1991. aasta määrusega (EMÜ) nr 1893/91, millega muudetakse määrust nr 1191/69 (EÜT 1991, L 169, lk 1). Euroopa Kohus on siiski sisuliselt otsustanud, et muudetud määruses nr 1191/69 oli ette nähtud avaliku teenindamise kohustustega kaasnevate kulude eest hüvitis, mis määrati kindlaks vastavalt selle määruse sätetele (vt selle kohta 7. mai 2009. aasta kohtuotsus Antrop jt, C-504/07, EU:C:2009:290, punkt 21).

60 Lisaks, nagu komisjon oma kirjalikes seisukohtades rõhutas, ei muutnud liidu seadusandja määruse nr 1191/69 artiklit 9, millest tuleneb, et hüvitist kulude eest, mis tekivad transpordiettevõtjatele ühe või mitme teatava sotsiaalse kategooria isikute huvides kehtestatud reisijateveohindade ja -tingimuste tõttu, hakati nende ettevõtjate taotluse alusel maksma alates 1. jaanuarist 1971.

61 Tõlgendust, mille kohaselt määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõikega 2 ei ole pädevatele asutustele kehtestatud mitte pelk õigus, vaid kohustus hüvitada selles sättes viidatud avaliku teenindamise kohustuste täitmisega kaasnevad kulud, kinnitavad ka seda valdkonda reguleerivate liidu õigusnormide eesmärgid.

62 Nimelt esiteks tuleneb otsuse 65/271 esimesest kuni kolmandast põhjendusest, et sellega sooviti saavutada ühise transpordipoliitika eesmärk kõrvaldada erinevused, mis ilmnevad seoses liikmesriikide poolt transpordiettevõtjatele selliste kohustuste panemisega, mis on omased avaliku teenindamise mõistele ja võivad oluliselt moonutada konkurentsitingimusi, eelkõige võttes meetmeid õiglase hüvitise maksmiseks kulude eest, mis tulenevad avaliku teenindamise kohustustest, mis vastavad sotsiaalkaalutlustel kohaldatavatele soodushindadele.

63 Määruse nr 1191/69 esimeses kuni kolmandas ja kolmeteistkümnendas põhjenduses oli sisuliselt märgitud, et selle määrusega sooviti saavutada sama eesmärk.

64 Määrus nr 1370/2007, mis samamoodi nagu määrus nr 1191/69 võeti vastu nii ühist transpordipoliitikat kui ka riigiabi reguleerivate aluslepingu sätete põhjal (24. juuli 2003. aasta kohtuotsus Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, punkt 35), taotleb samuti seda eesmärki.

65 Määruse nr 1370/2007 põhjendustes 2 ja 3 on nimelt märgitud, et kui EÜ artiklis 73 (nüüd ELTL artikkel 93) ette nähtud eranditest ei tulene vastupidist, alluvad ettevõtjad, kellele on antud üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutamine, EÜ artikli 86 lõike 2 (nüüd ELTL artikli 106 lõige 2) kohaselt aluslepingu eeskirjadele, eriti konkurentsieeskirjadele niivõrd, kuivõrd nimetatud eeskirjade kohaldamine juriidiliselt ega faktiliselt ei takista nendele määratud eriülesannete täitmist.

66 Määruse põhjenduses 4 on samuti mainitud komisjoni 12. septembri 2001. aasta valge raamatuga „Euroopa transpordipoliitika aastani 2010: aeg otsustada“ taotletavat eesmärki kaotada erinevused eri liikmesriikide transpordiettevõtjate vahel.

67 Sellest järeldub, et liidu seadusandja on nende erinevuste kaotamise eesmärki pidevalt taotlenud.

68 Selle eesmärgi saavutamine nõuab aga, et kõigil pädevatel asutustel oleks kohustus hüvitada kulud, mis kaasnevad selliste avaliku teenindamise kohustuste täitmisega, mille eesmärk on maksimumtariifide kehtestamine teatud reisijatekategooriatele, mitte lihtsalt sellise hüvitise maksmise võimalus, mis võiks liidus kaasa tuua ühistransporditurru toimimise erinevad tingimused.

69 Teiseks, nagu nähtub määruse nr 1370/2007 artikli 1 lõike 1 esimesest lõigust ja põhjendusest 4, lisandub sellele eesmärgile veel eesmärk tagada reguleeritud konkurentsi abil reisijateveo osutamine üldhuviteenustena, mis oleksid muu hulgas mitmekesisemad, turvalisemad, parema kvaliteediga või odavamad kui üksnes turuseaduste poolt reguleeritud teenused.

70 Liidu seadusandja tunnistas määruse põhjenduses 34, et avaliku teenindamise hüvitis võib osutuda vajalikuks riigisisese reisijateveo sektoris, et avalikku teenust osutavad ettevõtjad toimiksid nende ülesannete täitmist võimaldavate põhimõtete alusel ja tingimuste kohaselt.

71 Eespool toodud kaalutlustest tuleneb, et määrus nr 1370/2007 kohustab pädevaid asutusi hüvitama avaliku teenindamise kohustustega kaasnevad kulud.

72 Mis puudutab seejärel määruse nr 1370/2007 artikli 4 lõike 1 punkti b alapunkti i, siis selles sättes on ette nähtud, et avaliku teenindamise lepingud ja üldeeskirjad kehtestavad eelnevalt objektiivsel ja läbipaistval viisil näitajad, mille põhjal hüvitis – „kui seda makstakse“ – tuleb arvutada.

73 Sellega seoses ei viita miski sellele, et liidu seadusandja soovis kõnealuse sättega lubada pädevatel asutustel kalduda kõrvale üldeeskirjadega kehtestatud tariifikohustuste täitmise finantsmõju hüvitamise põhimõttest, mis on kehtestatud määruse artikli 3 lõikega 2.

74 Mis puudutab määruse artikli 4 lõike 1 punkti b alapunktis i kasutatud väljendit „kui seda makstakse“, siis nähtub selle sätte kontekstist, et nimetatud väljend viitab pädevate asutuste võimalusele – mis on ette nähtud sama määruse artikli 1 lõike 1 teises lõigus ja artikli 3 lõikes 1 – otsustada avaliku teenindamise lepingu raames määrata teenusepakkujatele avaliku teenindamise kohustuste täitmise eest hüvitise lisaks ainuõigustele või nende asemel.

75 Eespool esitatud kaalutlusi silmas pidades tuleb teise küsimuse esimesele osale vastata, et määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõiget 2 ja artikli 4 lõike 1 punkti b alapunkti i tuleb tõlgendada nii, et pädevad asutused on kohustatud liikmesriigi territooriumil avaliku teenusena tee- ja raudteeliikluses liinivedu teostavatele ettevõtjatele hüvitama positiivse või negatiivse

finantsmõju, mis tuleneb kuludest ja tuludest, mis kaasnevad sellega, kui need ettevõtjad täidavad neile üldeeskirjaga kehtestatud kohustust vedada tasuta teatud reisijatekategooriaid, eeskätt eelkooliealisi lapsi ja teatud kategooriatesse kuuluvaid puudega isikuid.

76 Arvestades teise küsimuse esimesele osale antud vastust, ei ole selle küsimuse teisele osale vaja vastata.

Kolmas küsimus

77 Kolmanda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt esiteks selgitada, kas määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et see võimaldab liikmesriikidel jätta määruse kohaldamisalast välja üldeeskirjad, mis on suunatud maksimumtariifide kehtestamisele teiste reisijatekategooriate jaoks kui need, keda on viidatud normis nimetatud. Jaatava vastuse korral küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus teiseks, kas selles sättes ja ELTL artiklis 108 ette nähtud teavitamiskohustus on kohaldatav ka määruse kohaldamisalast välja jäetud üldeeskirjade suhtes, milles ei ole avaliku teenindamise hüvitise maksmist ette nähtud.

78 Sellega seoses väärib meeldetuletamist, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on üksnes asja menetleva ja selles tehtava kohtulahendi eest vastutava liikmesriigi kohtu ülesanne kohtuasja eripära arvesse võttes hinnata nii eelotsusetaotluse vajalikkust asjas otsuse tegemiseks kui ka nende küsimuste asjakohasust, mis ta Euroopa Kohtule esitab ja mille asjakohasust eeldatakse. Seega, kui küsimus on esitatud liidu õigusnormi tõlgendamise või kehtivuse kohta, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud vastama, välja arvatud juhul, kui on ilmne, et taotletaval tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimusele (5. mai 2022. aasta kohtuotsus Zagrebačka banka, C-567/20, EU:C:2022:352, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

79 Tuleb märkida, et määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõike 3 kohaselt on liikmesriikidel lubatud jätta määruse kohaldamisalast välja avaliku teenindamise kohustuste täitmise rahalisi hüvitisi käsitlevad üldeeskirjad, millega kehtestatakse maksimumtariifid õpilastele, üliõpilastele, praktikantidele ja liikumispuudega isikutele. Niisugune väljajätmine ei ole seega automaatne, vaid eeldab aktiivset toimingut liikmesriikide poolt.

80 Käesoleval juhul nähtub Euroopa Kohtule esitatud toimikust, et Eesti Vabariik ei ole teinud ühtegi toimingut selleks, et kasutada selles sättes ette nähtud võimalust jätta määruse nr 1370/2007 kohaldamisalast välja teatud üldeeskirjad, mis käsitlevad avaliku teenindamise kohustuste eest rahaliste hüvitiste maksmist.

81 Seega on kolmas küsimus ilmselgelt hüpoteetiline. Järelikult on see küsimus vastuvõetamatu.

Neljas küsimus

82 Juba neljanda küsimuse sõnastusest nähtub, et see on esitatud vaid juhuks, kui määrus nr 1370/2007 ei ole põhikohtuasjas kohaldatav.

83 Arvestades esimesele kahele küsimusele antud vastust, ei ole neljandale küsimusele vaja vastata.

Viies küsimus

84 Viienda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul sisuliselt selgitada, millistele tingimustele peab avaliku teenindamise hüvitise maksmine vastama, et see oleks kooskõlas riigiabi reguleerivate liidu õigusnormidega. Eelotsusetaotluse põhjendustest nähtub, et see kohus soovib täpsemalt teada, kas tulu, mis on vedajal avaliku teenindamise kohustuse täitmise tõttu jäänud piletimüügist saamata, kujutab endast sobivat näitajat, mille alusel välja arvutada kohustuse täitmise kulud, mida tuleb hüvitise suuruse kindlaksmääramisel arvesse võtta.

85 Sellega seoses ilmneb määruse nr 1370/2007 artikli 1 lõike 1 esimesest lõigust, et määruse eesmärk on määratleda, kuidas pädevad asutused võivad kooskõlas liidu õiguse eeskirjadega sekkuda avaliku reisijateveo valdkonda.

86 Sellest järeldub, et samamoodi nagu määruses nr 1191/69, mis määrusega nr 1370/2007 kehtetuks tunnistati ja asendati, on viimati nimetatud määruses sätestatud kord, mida liikmesriigid on kohustatud järgima, kui nad soovivad kehtestada avaliku teenindamise kohustusi teeliikluses avaliku reisijateveoga tegelevatele transpordiettevõtjatele (vt analoogia alusel 24. juuli 2003. aasta kohtuotsus Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, punktid 43–53).

87 Nagu nähtub määruse nr 1370/2007 artikli 9 lõikest 1 ja põhjendusest 35, on avaliku teenindamise hüvitised, mida määruse kohaselt makstakse avaliku reisijateveoteenuse osutamiseks või üldeeskirjadega kehtestatud tariifikohustuste täitmiseks, siseturuga kokkusobivad. Need hüvitised on vabastatud ELTL artikli 108 lõikes 3 silmas peetud eelneva teavitamise kohustusest.

88 Mis puudutab selliste tariifikohustuste täitmisest tulenevate kulude ja tulude positiivse või negatiivse finantsmõju hüvitamist, mis on kehtestatud üldeeskirjadega, mille eesmärk on maksimumtariifide kehtestamine teatud reisijatekategooriatele, siis on määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud, et selline hüvitamine toimub vastavalt määruse artiklites 4 ja 6 ning lisas sätestatud põhimõtetele sellisel viisil, mis väldib ülekompenseerimist.

89 Määruse lisa punktist 2 tuleneb, et hüvitis ei või ületada summat, mis vastab avaliku teenindamise kohustuse täitmisest tulenevalt avaliku teenuse osutaja kulude ja tulude suhtes avalduvale kogu positiivse või negatiivse finantsmõjuga võrdsele finantsmõjule. Nimetatud mõju hindamiseks võrreldakse avaliku teenindamise kohustuse täitmise olukorda selle olukorraga, mis oleks olnud juhul, kui seda kohustust ei oleks täidetud.

90 Ent nagu komisjon oma kirjalikes seisukohtades sisuliselt märkis, ei pruugi piletimüügist saamata jäänud tulu tingimata vastata mõjule, mida teatud reisijate tasuta vedamise kohustuse täitmine avaldab avaliku teenuse osutaja kuludele ja tuludele. Nende reisijate vedu jätab nimelt asjaomase transpordiettevõtja ilma võimalusest vedada reisijaid, kes peavad pileti ostma, üksnes juhul, kui viimati nimetatud reisijatele ei jää enam ühtegi kohta. Pealegi võivad lisakulud, mis kaasnevad teenuseosutaja jaoks bussis selliste reisijate viibimisega, keda tuleb vedada tasuta, olla tähtsusetud.

91 Eelotsusetaotluse esitanud kohus, kellel on ainsana pädevus faktilisi asjaolusid hinnata, peab kontrollima summat, mis vastab ÜTS §-s 34 sätestatud kohustuse täitmisest põhikohtuasja kaebajale tulenevate kulude ja tulude finantsmõjule, ning veenduma, et hüvitis ei ületa seda summat.

92 Eespool esitatud kaalutlusi silmas pidades tuleb viiendale küsimusele vastata, et määruse nr 1370/2007 artikli 3 lõiget 2 ja lisa punkti 2 tuleb tõlgendada nii, et tariifikohustuste – mis on kehtestatud üldeeskirjadega, mille eesmärk on maksimumtariifide kehtestamine teatud reisijatekategooriatele – täitmisest tulenevate kulude ja tulude positiivse või negatiivse finantsmõju hüvitamine peab toimuma vastavalt määruse artiklites 4 ja 6 ning lisas sätestatud põhimõtetele sellisel viisil, mis väldib ülekompenseerimist. Hüvitis ei või ületada summat, mis vastab avaliku teenindamise kohustuse täitmisest tulenevalt avaliku teenuse osutaja kulude ja tulude suhtes avalduvale kogu positiivse või negatiivse finantsmõjuga võrdsele finantsmõjule, mille hindamiseks võrreldakse avaliku teenindamise kohustuse täitmise olukorda selle olukorraga, mis oleks olnud juhul, kui seda kohustust ei oleks täidetud.

Kohtukulud

93 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2007. aasta määruse (EÜ) nr 1370/2007, mis käsitleb avaliku reisijateveoteenuse osutamist raudteel ja maanteel ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 1191/69 ja (EMÜ) nr 1107/70 (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. detsembri 2016. aasta määrusega (EL) 2016/2338) artikli 2 punkti e**

   tuleb tõlgendada nii, et:

   selles sättes kasutatud mõistega „avaliku teenindamise kohustus“ on hõlmatud asjaomase liikmesriigi territooriumil avaliku teenusena tee- ja raudteeliikluses liinivedu teostavatele ettevõtjatele riigisisese õigusnormiga pandud kohustus vedada teatud reisijatekategooriaid, eeskätt eelkooliealisi lapsi ja teatud kategooriatesse kuuluvaid puudega isikuid, tasuta ja ilma riigilt hüvitist saamata.

2. **Määruse nr 1370/2007 (muudetud määrusega 2016/2338) artikli 3 lõiget 2 ja artikli 4 lõike 1 punkti b alapunkti i**

   tuleb tõlgendada nii, et:

   pädevad asutused on kohustatud liikmesriigi territooriumil avaliku teenusena tee- ja raudteeliikluses liinivedu teostavatele ettevõtjatele hüvitama positiivse või negatiivse finantsmõju, mis tuleneb kuludest ja tuludest, mis kaasnevad sellega, kui need ettevõtjad täidavad neile üldeeskirjaga kehtestatud kohustust vedada tasuta teatud reisijatekategooriaid, eeskätt eelkooliealisi lapsi ja teatud kategooriatesse kuuluvaid puudega isikuid.

3. **Määruse nr 1370/2007 (muudetud määrusega 2016/2338) artikli 3 lõiget 2 ja lisa punkti 2**

tuleb tõlgendada nii, et:

tariifikohustuste – mis on kehtestatud üldeeskirjadega, mille eesmärk on maksimumtariifide kehtestamine teatud reisijatekategooriatele – täitmisest tulenevate kulude ja tulude positiivse või negatiivse finantsmõju hüvitamine peab toimuma vastavalt määruse artiklites 4 ja 6 ning lisas sätestatud põhimõtetele sellisel viisil, mis väldib ülekompenseerimist. Hüvitis ei või ületada summat, mis vastab avaliku teenindamise kohustuse täitmisest tulenevalt avaliku teenuse osutaja kulude ja tulude suhtes avalduvale kogu positiivse või negatiivse finantsmõjuga võrdsele finantsmõjule, mille hindamiseks võrreldakse avaliku teenindamise kohustuse täitmise olukorda selle olukorraga, mis oleks olnud juhul, kui seda kohustust ei oleks täidetud.

Arabadjiev Xuereb Kumin

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 8. septembril 2022 Luxembourgis.

Kohtusekretär
A. Calot Escobar

Esimese koja president
A. Arabadjiev